

смуг наступу призвів лише до кількатижневого тупцювання на місці поблизу Києва та безглузких втрат під час форсування Дніпра в районі Букрина.

Отримавши категоричну відмову наступати на Київ, І. Д. Черняхівський все ж не полишив надії, що саме йому випаде честь звільняти столицю України від німецьких військ. К.К.Рокосовський в своїх спогадах не раз згадує: „командарма, ніби магніт притягував Київ“; „Прагнення Черняхівського просунутись ближче до Києва заважало армії поглибити плацдарм“ [13, с.301].

Між тим, після падіння Ніжина, що прикривав підступи до Дніпра, війська І.Д.Черняхівського провели генеральну репетицію форсування водних перешкод. 22 вересня 1943 року, очистивши від дрібних груп противника берег Десни, з'єднання армії в трьох місцях форсували її і широким фронтом розпочали вихід на східний берег Дніпра. За вдале форсування Десни згідно „Директиви Ставки ВГК за №30187 від 9 вересня 1943 року“ [10, с.405], Івана Даниловича було нагороджено другим орденом Суворова 1-го ступеня.

21 вересня підрозділи 60-ї армії одними з перших вийшли на східний берег Дніпра на північ від Києва. За 25 днів черняхівці з боями пройшли близько трьохсот кілометрів, звільнивши Лівобережну Україну.

Таким чином у статті зроблена спроба проаналізувати вплив особи на хід бойових дій на окремій ділянці фронту під час визволення Лівобережної України. В умовах тоталітарного управління, воєначальники такі як Г.Д.Черняхівський спробували відстоювати свою точку зору і втілювати свої погляди на практиці, що стосувалося питань військової стратегії. Робота в архіві Міністерства оборони Росії, що знаходиться в м. Подольську дозволить повніше і об'єктивніше розкрити діяльність І.Д.Черняхівського на посадах командира дивізії, корпусу, армії, фронту. Необхідно використати також спеціалізовані військові посібники, які були створені відразу після Другої світової війни радянськими військовими на основі проведених операцій та їх поглибленого аналізу, призначались для вивчення досвіду Великої Вітчизняної війни і мали гриф „Для службового користування“ та „Таємно“.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Армейская правда. 1943. - 9, 10 вересня.
2. Батов П. В походах и боях. - М., 1962.
3. Бешанов В. Год 1942 - „учебный“ - М., 2002.
4. Військо України.- К, 2002. -№7- 8.
5. Военно-исторический журнал- М., 1966. - №6.
6. Военно-исторический журнал.- М, 1976. -№6.
7. Жуков Г. Спогади і роздуми. 2 т. - К, 1990.
8. Залеский К. Вожди и военачальники Третьего рейха. - М., 2000.
9. История Великой Отечественной войны Советского Союза 1941-1945. - 3 т. - М, Воениздат. 1961.
10. Краснов В. Неизвестный Жуков. - М., 2000.
11. Кузнецов П. Генерал Черняховский. - М., 1969.
12. Курочкин П. Общевойсковая армия в наступлении. - М., 1966.
13. Рокосовський К., Солдатский долг. - М., 2002.
14. Уткин А. Сорок второй год. - С, 2002.
15. Шапталов Б. Исштанье войной. - М., 2002.
16. Шарипов А. Судьба полководца. - М., 1988.
17. Центральний архів Міністерства оборони Російської Федерації. - Ф.32. - Оп. 11309. - Спр. 183.

"Тке сіііИог о/іке айіісіе анаіугез І.Б.Скегніаккохзку '\$ тіїіагу асііуіііез сіугін\$ іИе ІіБегаІіон о/іке Бе/і-Ванк Икгаіне апітакез ап айіетрі (о а'е/іне іке іп/іуенсе о/ан іncімсіаі on іке соугзе о/сotБаі орегаііонз іп а зерагаіе зесііон о/іке/гоні.

Галина Стародубець
(Тернопіль)

ОРГАНІЗАЦІЯ МЕДИКО - САНІТАРНОЇ СЛУЖБИ У ПОВСТАНСЬКОМУ ЗАПІЛЛІ
(ДРУГА ПОЛОВИНА 1943-1944 РР.)

У статті розкривається структура медико-санітарної служби повстанського запілля, окреслено коло завдань, що стоячи перед її учасниками в зазначений період.

Дослідження феномену Української повстанської армії, незважаючи на значну кількість публікацій, що з'явилися впродовж останнього десятиліття, не втрачає своєї актуальності. В рамках даної проблеми виокремлюється ціла низка питань, що потребують окремого вивчення та осмислення. Одним з таких виступає феномен повстанського запілля і, зокрема, організація його медико-санітарної служби.

За останні роки з'явилося чимало науково-історичних розвідок, які всебічно розкривають причини, масштаби та наслідки українського національно-визвольного руху періоду Другої світової війни. Проте означена проблема досі не стала предметом комплексного наукового дослідження. Опосередковано торкаються її своїх монографіях такі вчені-історики, як Ю.Киричук, А.Русначенко, А.Кентій [2]. Лише в окремих працях вітчизняних науковців, зокрема, А.Кравця, Л.Онишко [8], С.Геник та Л.Парашук [1] подається характеристика організації медичної служби в УПА та запіллі. Деякі аспекти цієї проблеми дістали висвітлення в документальних збірниках, зокрема, у другому томі Нової серії Літопису УПА [4], який увібрав у себе документи, що зберігаються у фондах державних українських архівів. Найбільш об'ємна інформація про діяльність окремих структур УЧХ (Українського Червоного Хреста) міститься в 23 томі літопису УПА „Медична опіка в УПА" та, опублікованому десятьма роками пізніше, 32 томі цієї ж серії - „Медична опіка в УПА: документи, матеріали і спогади. Книга друга" [5; 6].

Основа джерельної бази даної проблеми складають архівні матеріали, що зберігаються у фондах ЦІВАНОВ України та Державного архіву у Рівненській області.

Мета нашого дослідження полягає в тому, щоб розкрити структуру медичної служби в українському повстанському запіллі, визначити, як впливали зміни військово-політичного характеру на її діяльність, окреслити коло завдань, що стояли перед її учасниками.

З другої половини 1943 р. в середовищі українського національно-визвольного руху на Волині спостерігалось перегрупування його внутрішніх сил. Домінуючу роль у ньому почали відігравати збройні загони ОУН(б), що склали ядро Української Повстанської Армії. Керівництво бандерівської ОУН та УПА, взявши на себе роль лідера українського руху Опору, змушене було вирішувати низку проблем, що прямо чи опосередковано впливали на якість повстанчого руху. Серед найважливіших - закладання основ та розбудова запілля УПА. Як відомо, загальне керівництво тогочасним українським рухом Опору здійснювала Головна Команда УПА. Безпосереднім керівником повстанського запілля був його комендант - Ростислав Волошин („Горбенко"). Український Червоний Хрест (УЧХ) входив до числа тих референту р, які йому підлягали.

Підпільний Український Червоний Хрест тісно співпрацював з Санітарною службою УПА. Чітко розмежувати їхні компетенції не видається за можливе. Проте основна різниця полягала в тому, що „лікар і весь медичний персонал Санітарної служби УПА військово підпорядковувалися командиріві сотні або куреня. Працівники УЧХ, що виконували свої завдання в терені, підлягали зверхникові УЧХ і не були військово підпорядковані командирам відділів" [5, с.Ю]. Процес становлення та розвитку Українського Червоного Хреста перебував під контролем ОУН(б), а саме: жіночої сітки. Тому лідерки її окремих структурних одиниць (станіці, району, округи, області, краю) одночасно були керівниками відповідного відділу УЧХ, а очолювала його в період від 1943 і аж до 1950 року Катерина Зарицка.

Найвищою структурною ланкою Українського Червоного Хреста виступав крайовий провід, яком' підпорядковувалися обласні, кожному з обласних - окружний, окружному - повітові проводи, яким, в свою чергу, підпорядковувалися районні. Так, Львівському крайовому проводу підпорядковувались Львівський, Станіславський, Дрогобицький і Тернопільський проводи. При кожному з обласних проводів діяла референтура УЧХ, яку очолював обласний референт УЧХ. Керувала Львівською референтурою УЧХ Ірина Козак - „Лада", Тернопільською - Галина Дідик - „Анна", Станіславською - Юлія Ганущак - „Галичанка", Дрогобицькою - „Модеста"... Таку ж структуру було створено на Північно-Західних Українських Землях, де посаду крайового коменданта УЧХ обіймала Олена Мостович - „Верба" [8, с.62]. Таким чином, УЧХ функціонував в рамках чітко ієрархованої структури, що мала власну систему управління.

Восени 1943 р. поширюється Інструкція у справі організації санітарних служб УПА та запілля, яка стала важливим документом для закладання основ медико-санітарної служби у теренах, контрольованих українськими повстанцями. У ній вказувалося, що „санітарна служба запілля підлягає провідним тереновим осередкам. Працює у трьох напрямках: 1. організує санітарні пункти, що приймають і піклуються хворими та раненими; 2. заготовляє і виробляє санітарні медичні та фармацевтичні медикаменти; 3. влаштовує і виробляє санітарні чоловічо-жіночі курси носіїв хворих, санітарів та медсестер" [4, с.13].

У міру наближення фронту керівництво ОУН та УПА змушене було змінювати тактику боротьби. Величезна увага приділялася агітаційно-пропагандистській роботі. І хоча відповідальність за організацію

даної ділянки роботи всеціло було покладено на відповідну референтуру запілля, формуванням громадської думки та певних політичних настроїв населення мали займатися й інші служби. Так, 26.11.1943 року з'являється Наказ 4.22, який зобов'язував „...Український Червоний Хрест створити ще один відділ, відділ суспільно-політичної роботи. Тут виділити якнайбільше політично вироблених жінок, виховниць і пропагандисток, які займуться політичним виробленням робітників УЧХ, політроботою поміж ранених, політпросвітою посеред загалу жіноцтва" [10, арк. 4]. З цією метою на курсах з підготовки медсестер та санітарів значна увага приділялася і політико-просвітницькій роботі.

У вже згадуваній нами Інструкції було визначено структуру медичної служби в запіллі. Вона мала такий вигляд: санітарна служба районів та надрайонів підпорядковувалася окружному санітарному осередку, очолюваному лікарем, „що фахово кермує, контролює. . . санітарну службу в окрузі. До помочі має відповідний медично-санітарний персонал". Керівник окружного санітарного осередку перебував у подвійному підпорядкуванні: як член ОУН - „підпорядковувався окружному провідникові", а як керівник однієї з ланок УЧХ - „обласному санітарному референтові - лікареві ділово".

Низові санітарні служби на території округи являли собою санітарні пункти. Ті, у свою чергу, поділялися на „повітові полеві шпиталі, районові санітарні пункти та місцеві санітарні пункти". Усі ці структури перебували у підпорядкуванні „своїх теренових організаційних зверхників. Ділово можуть і мусять бути контрольовані посередньо працівниками санітарних служб вищого щабля" [4, с. 112-114].

Місцевий санітарний пункт створювався у кожному селі і складався з не менш, як „однієї санітарної ланки, яка має за завдання бути завжди готовою нести в межах назначеного собі терену першу допомогу раненим та потерпілим. Санітарна ланка складається з одного ланкового, вишколеного на санітарному курсі і двох носіїв, вишколених з черги ланковим". Районовий санітарний пункт організовувався у кожному районі для надання більш кваліфікованої допомоги раненим повстанцям чи потерпілим. У документі вказувалося на необхідність „у тій цілі підготувати окрему хату, суху, ясну, можливо з підлогою. Службу в санітарному пункті припоручається одній добре вишколеній санітарці". У разі потреби хворі чи поранені могли спрямовуватися до „повітового полевого шпиталю", котрий, певною мірою, діяв як самостійна одиниця. Він мусив бути досить мобільним, щоб персонал у разі потреби міг швидко згорнути необхідний інвентар і перемістити його в інше місце. „В склад шпитального персоналу входять: 1 лікар, який є рівночасно керівником шпиталю, 8 сестер добре вишколених, з котрих одна обіймає становище начальної сестри. Начальна сестра відповідає за інвентар полевого шпиталю, та безпосередньо підлягає провідникові шпиталю. Одну з сестер назначається як сестру приймачку. До обов'язків сестри приймаючої належить стежити за станом чистоти тіла одягу пацієнта якого приймає шпиталь евентуально перевести в нього в тому напрямі відповідні заходи...." [4, с. 114-117]. Відповідальність за організацію всієї медико-санітарної роботи округи покладалася на окружних провідників ОУН(б) та головного („начального") лікаря окружного осередку.

10 листопада 1943 року комендантом УЧХ було розроблено „Правильник УЧХ". У сучасній науковій літературі знаходимо посилання на даний документ, проте його аналіз, зроблений авторами цих посилань, викликає деякі зауваження принципового характеру. Дослідниця, визначаючи посадові обов'язки медичного шефа як референта УЧХ, пише, що „він відповідав за санітарну роботу у війську і підпіллі та загальний стан здоров'я цивільного населення" [8, с.254]. (Виділення наше - Авт.). У документі ж йдеться про роботу не у підпіллі, а у запіллі. На нашу думку, синонімічне вживання цих термінів у даному випадку є не зовсім коректним. Сміслові наповнення терміну „запілля" значно ширше, ніж „підпілля". Тогочасний український підпільний рух вирізнявся структурованістю і був представлений, в основному, оунівцями. Середовищем його діяльності виступало повстанське запілля, яке, водночас, виконувало функції тилу для УПА. Описовими підтвердженням цього є той факт, що більшість наказів, інструкцій тощо Головної Команди УПА адресувалась керівництву повстанської армії та запілля. Наукове розмежування понять „підпілля" та „запілля" дасть можливість глибше дослідити ці явища, як цілком самостійні, досить важливі чинники українського національно-визвольного руху середини ХХ століття.

Повертаючись до вищенаведеного документу, проаналізуємо його основні положення. Так, у правильнику УЧХ йшлося про необхідність організації для цивільного населення санітарних пунктів, очолюваних завідуючим, що мав досить широке коло повноважень. Поряд з військовими організовувалися також „шпиталі цивільні". Налагодити повноцінне функціонування стаціонарних медичних закладів в умовах військового часу було нереальною справою. Тому в запіллі основні зусилля спрямовувалися не стільки на лікування, як на профілактику захворювань та надання першої медичної допомоги. З цією метою в кожній станиці для цивільного населення організовувалися „пункти першої помочі для легко

хворих, де поміч надавали гігієністи села". В терені створювалися групи пропагандисток-гігієністок, які підпорядковувалися районній гігієністці. Головне їхнє завдання визначалося як „турбота за гігієну й здоровля населення". До переліку їх обов'язків було включено відповідальність за „дезинфекцію й дезінсекцію терену", організацію збору „медикаментів і перев'язочних матеріалів для загальної аптеки", проведення профілактичних заходів такими засобами, як організація „курсів, рефератів, промов, загальних курсів для народу, відоzw і т.д.; ...курсів з практичними вправами в розбудові дезінфекційних камер і бань" [4, с108-109].

Важливою ділянкою роботи УЧХ в запллі була організація аптечного відділу, контроль за діяльністю якого входила до компетенції відповідного шефа. Розбудова його апарату починалася від станиці. Відповідальність за наповнення станичної аптечки покладалася на плечі „гігієністок села". Вони організували „сортування та збірку зел; ...мобілізували ліки і перв'язочний матеріал для загальної аптеки" [4, с. 109]. На рівні надрайонів організувалася аптечна лабораторія, у якій виготовляли „ЛШКИ на запас". Розподіл аптечної продукції між санітарною службою УПА та запллі здійснювався у пропорції - 80% (70%): 20%(30%).

Восени 1943 року Український Червоний Хрест розгорнув активну діяльність у напрямку розбудови своєї організаційної структури та налагодження ефективної роботи. Певне уявлення про масштаби такої роботи дають нам щомісячні звіти про стан та діяльність заплля ВО Заграва. Так, вже у вересні на теренах даної ВО було „зорганізовно 9 шпиталів, в тому числі 2 епідемічні, 7 хірургічних. Аптека розділена на 8 частин і розкинена по цілому терені.... Сили аптекарські 8 лікарів, втому числі, 2 хірурги. Крім того, є шість фельдшерів, одинадцять сестер, причому 3 хірургічні. Провадяться вишколи: один фармацевтичний, на якому є 21 курсантів, 2 медсестерські, які числять 95 осіб, з них лише 34 особи буде санітарами" [11, арк. 38].

Такий же звіт, але за грудень 1943 року, подає наступну інформацію: „В терені зорганізовано 4 шпитали, в тому один епідемічний, три амбулаторії для війська. У звіттовому часі відбулися такі вишколи: два вишколи санітарів, на яких брали участь 58 осіб, двотижневий вишкіл санітарок, на якому було 18 осіб, п'ятиденний вишкіл гігієністок, на якому було 62 особи. Крім того в запллі організовано 5 епідемічних шпиталів для тифозних і 5 амбулаторій" [12, арк. 21].

Не менш активна, ніж на Волині, робота в напрямку розгортання мережі УЧХ проводилася й у Галичині. Зокрема, маємо відомості про те, що до 10 лютого 1944 року у надрайоні „Скоб" було підготовлено „, 120 вишколених санітарок, 2 санітарів, які перейшли санітарний курс згідно з матеріалами сестри Марти, який тривав два тижні. ...Зорганізовано 1 шпиталь (приміщення в монастирі), який може поміщати приблизно 100 осіб" [13, арк. 66]. Таким чином, в період становлення повстанського заплля організації медико-санітарної служби приділялася значна увага. Робота в цьому напрямку вирізнялася своєю комплексністю; паралельно з розбудовою матеріальної бази (закладання шпиталів, збір та складування ліків тощо), йшов активний процес підготовки професійних кадрів через вишколи, залучення лікарів неукраїнців, зокрема, євреїв, поляків та ін.

Варто звернути увагу, що діяльність Українського Червоного Хреста не зосереджувалася виключно на лікуванні воїнів - повстанців. Цим, здебільшого, займалася Санітарна служба УПА. УЧХ покликаний був забезпечувати також медико-санітарне обслуговування місцевого населення відповідного регіону. Для прикладу, одним із своїх наказів (ч,24 від 30.10.1943р.) Еней, командир групи ВО Богун, зборонив приймати „до військових шпиталів цивільних людей, натомість Червоний Хрест подбає, щоби цивільне населення мало також лікарську опіку, а в разі потреби і шпиталі" [9, арк. 156].

Як засвідчують документи, УЧХ брав на себе виконання функцій суспільного опікунського органу влади. Зрозуміло, що в умовах воєнного часу виконання такого роду завдань було пов'язане з великими труднощами. Тим не менше, дана ділянка роботи визначалася керівниками повстанського руху, як одна з найважливіших, оскільки сприяла створенню позитивного іміджу УПА у місцевого населення. 30.11.1943 р. було поширено Наказ за підписом команданта заплля Пташки, в якому наголошувалося на необхідності розгортання більш ефективної роботи харитативного відділу УЧХ. Насамперед, йшлося про необхідність „надавати поміч потерпівшим родинам, здійснювати опіку, в першу чергу, надіпми. Харитативний відділ при Українському Червоному Хрестові має стати - вилонити з себе отой допомогий комітет який займеться опікою над потерпівшими від акцій німецько-польських вандалів", - говорилося в документі [9, арк. 143].

Не менш важлива увага приділялася організації ефективної роботи санітарно-епідеміологічної служби. У важких умовах ворожої окупації не забували про належний стан особистої гігієни населення, бачив УПА, та загальний санітарний стан окремих населених пунктів. Повстанське керівництво вважало:

необхідне „провести працю серед цивільного населення в напрямку піднесення гігієни села. Перевести цілий ряд відчитів, показових лекцій, вишколів і т.п. Створити провізорочні аптечки для лікування цивільного населення" [14, арк. 3]. Розпорядження окремих керівників низових підрозділів УЧХ часто-густо були більш конкретними і стосувалися, наприклад, проблеми утримання населенням місць проживання. Зокрема, у вересні 1943 р. керівникам низових структур повстанського заплілля було донесено до відома розпорядження за підписом команданта Червоного Хреста „Мотрі". У ньому йшлося про необхідність „негайно дати наказ головам сільських Управ побудувати убикації (виходки) і удержувати подвір'я, криниці і приміщення в порядку" [15, арк. 42].

Об'єктивні умови не дозволяли повною мірою забезпечити повноцінну роботу медичної служби в УПА, тому структура її побудови (як ми вже вище зазначали) передбачала залучення місцевого населення до організації роботи медичних пунктів, де здійснювалося лікування хворих та поранених. Підтвердженням даної тези слугують офіційні документи УПА та ОУН. Так, у січні 1944 року з'являється Наказ командантам надрайонів, командантам УЧХ про реорганізацію госпітального обслуговування, в якому наголошується на необхідності „в порозумінню з командантками УЧХ та медшефами надрайону розмістити хворих та ранених поодинокі в різних теренах менше розконспірованих та догідних причому кожного хворого чи раненого приділити по одному до родини і зобов'язати родини під карою смерті за збереження їх та сумлінний догляд. Родини, де будуть перебувати хворі, мають бути забезпечені харчами та потрібними речами, аж до повного вилікування" [4, с. 335]. Як бачимо, даний документ не вирізняється особливою демократичністю. Сім'ї, що з якоїсь причини не могла, чи не хотіла доглядати за пораненим, загрожувала, в разі невиконання наказу, смертна кара.

Зауважимо, що такого роду обов'язки покладалися не на членів ОУН(б), чи прихильників, а на все без винятку населення заплілля певної воєнної округи. Проте така ситуація не могла бути нормою, тому що це суперечило б принципу добровільності, що складав основу існування УПА. Сучасники тих подій, зокрема, полк. М. Омелюсик, у своїх спогадах стверджують, що „дуже часто тяжко ранених та хворих доручувалось опіці місцевого населення, конспіративно, з огляду на небезпеку для них від частого пересування в терені. Населення радо опікувалося цими вояками" [7, с. 35]. Навіть зважаючи на значну долю суб'єктивізму, що є присутнім у мемуарній літературі, ми не можемо не погодитися з думкою автора. Українське населення сприймало повстанську армію як свого захисника, тому вирішення її проблем намагалось повною мірою взяти на себе, принаймні, в означуваний нами період.

Весняні місяці 1944 року завершилися для українського повстанського руху значними втратами. Великі зміни відбувалися і у заплілі, тотальний контроль над яким не безуспішно встановлювали органи радянської влади. Поряд з низкою важливих завдань, які приходилося вирішувати керівництву повстанського руху (кадрове, матеріальне, фінансове забезпечення УПА), проблема налагодження медичної допомоги стояла однією з перших. Об'єктивна реальність зумовила появу такого важливого документу, як „Інструкція з приводу організації санітарно-медичної служби у повстанському заплілі у нових військово - політичних реаліях".

Структурно „Інструкція..." включала у себе чотири частини, кожна з яких містила рекомендації та вказівки щодо організації окремих ділянок роботи в УЧХ. Першим пунктом документу зазначалося, що „Червоний Хрест - це моральна і матеріальна допомога всім членам організації і **цілої української нації***" (виділення наше - Авт) [16, арк. 125-126]. Тим самим повстанське керівництво в черговий раз намагалось задекларувати органічну єдність, взаємозв'язок національно-визвольного руху з українським народом. УЧХ, як і будь-яка інша структура націоналістичного підпілля не могла існувати поза повстанським запліллям, без його активної підтримки.

Найважливішими ділянками роботи було визначено кадрове забезпечення УЧХ і збір та магазинування ліків. Наказувалося зосередити „всі фахові сили у повіті (фармацевти і лікарі); списати ліки в цілому повіті до 25 червня 1944 р.; змагацинувати ліки;... нав'язати якнайміцнішу співпрацю з відділами в ділянці санітарній та господарській". Одним із способів вирішення кадрової проблеми було налагодження роботи „якнайбільше санітарних вишколів". Пропонувалося навіть „кинути клич - санітарство в маси" [16, арк.125].

Зважаючи на об'єктивну суспільно-політичну ситуацію, заборонялося „приймати нових членів... Постійно збирати фахові сили -використовуватиїх, та виразно відмежовувати від членів невтаємничених в організаційні справи і не вимагати того, що від членів". Для підвищення загальноосвітнього рівня та рівня політичної культури усіх, „від станичних до повітових провідниць включно", наказом зобов'язували „прочитати якнайменше одну книжку" [16, арк. 126]. З метою ефективного розв'язання матеріальних проблем, пов'язаних з організацією постачання харчів, одягу, облаштування медичних пунктів тощо,

наказувалося „якнайтісніше співпрацювати з поодинокими господарчими референтами“, залучати до цієї ділянки роботи чоловіків і, що дуже важливо, „магазинувати якнайбільше мила, соди, зоди, лою“ [16.арк. 125].

Важливою ділянкою роботи залишалася організація суспільної допомоги тим, хто цього потребував. Для її ефективного налагодження наказувалося „вести докладну евіленцію потребуючих по станицях“. Розміри громадської допомоги в рамках станиці визначалися місцевим керівництвом, виходячи з реальних можливостей громади та Організації. Так, наприклад, в одному з наказів фінансово-господарської референтури йшлося про передачу „суспільній опіці картоплі, яка змагашинована по станицям, яку належить розподілити поміж бідним громадянством, почасті виміняти на товщ“ [17, арк. 56]. „Більшу поміч в грошах і харчах з магазинів“ мав затверджувати „районовий провід в порозумінні з Червоним Хрестом“ [17, арк. 56].

Після першої хвилі запеклого протистояння із силовими структурами радянської влади керівництво ОУН і УПА вдається до перегрупування сил та перегляду тактики боротьби. Це знайшло свій вияв у певних структурних змінах у середині повстанського заплілля, зокрема, і медичної служби.

Таким чином, впродовж другої половини 1943 - початку 1944 рр. відбувалося організаційне становлення Українського Червоного Хреста, як структурної одиниці повстанського заплілля. Основне завдання УЧХ полягало в організації санітарно-медичної допомоги воїнам УПА та місцевому населенню краю. Становлення та діяльність Українського Червоного Хреста відбувалося у вкрай важких умовах ворожої окупації, що й зумовило його підпільний характер.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Генік С.М., Паращук Л.Д. До питання про структуру формувань медичної служби Української Повстанської Армії//Лікарська справа. - 1998. - №8. - С. 160-165.
2. Кентій А. Українська повстанська армія в 1942 - 1943 рр. - Київ, 1999. Русначенко А. Народ збурений. Національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940-50-х роках. - Київ, 2002. - 519с; Киричук Ю. Український національний рух 40-50-років ХХ століття: ідеологія та практика. - Львів, 2003. - 464 с.
3. Кравець А. Медична служба Української Повстанської Армії у Визвольних Змаганнях 40-50-х років //Матеріали наукової конференції „Організація Українських Націоналістів і Українська Повстанська Армія (історія, уроки, сучасність)“. - Стрий, 1993.; Онишко Л. Організація та діяльність підпільного Українського Червоного Хреста на західноукраїнських землях у 1943-1945 роках //Визвольний шлях. - Березень 2004. - Кн. 3 (672). - С.54 - 64.
4. Літопис УПА. - Нова серія. - Том 2 - Київ - Торонто, 1999. - 723 с
5. Літопис УПА. „Медична опіка в УПА“ - Торонто - Львів, 1993.- Т.23.-477 с; Літопис УПА.
6. „Медична опіка в УПА: документи, матеріяли і спогади. Книга друга“ - Торонто - Львів, 2001.- Т.32. - 581 с.
7. Омелюсик М. УПА на Волині 1943р. //Літопис УПА. Волинь і Полісся: німецька окупація; книга перша: Початки УПА; документи і матеріяли. - Торонто, 1976. - Т I. - С.35.
8. Онишко Л. Організація та діяльність підпільного Українського Червоного Хреста на західноукраїнських землях у 1943-1945 роках //Сторінки воєнної історії України: 36. наук. Статей /НАН України. Ін-т історії України. - К., 2003.-Вип. 7.-С. 251-263.
9. Державний архів у Рівненській області (далі -ДАРО). - Ф. Р-30. - Оп. 2 - Спр. 32. - Арк. 156.
10. Центральний державний архів вищих органів влади і управління в Україні (далі -ЦДАВОВ України). - Ф. 3833.- Оп.1.- Спр. 4.- Арк. 4.
11. ЦДАВОВ України. - Ф.3838. - Оп. 1. - Спр. 50. - Арк. 38.
12. ЦДАВОВ України. - Ф.3838. - Оп.1. - Спр.128. - Арк.21.
13. Центральний державний архів громадських об'єднань України. - Ф.1. - Оп. 1. - Спр.2. - Арк. 66.
14. ЦДАВОВ України. - Ф. 3836. - Оп.1. - Спр.18. - Арк. 3.
15. ЦДАВОВ України. - Ф.3838. - Оп. 1. - Спр.59. - Арк. 42.
16. ЦДАВОВ України. - Ф.3833. - Оп. 10. - Спр.63. - Арк.125-126.
17. ЦДАВОВ України. - Ф.3833. - Оп.2. - Спр. 3. - Арк.56.

ТНе ауіЙог о/ іке агіііе геуеаіз [Не вігусііге о/іЙе шесЛсаІ сіерагішени о/іНе гвBeI uncіег^gouncі anA сіе/інез іЙе goun<іо/cІuІіе8о/іГ\$ мемBeз.